

ÂŞIK EDEBİYATINDA “DEDİM-DEDİ” ÖRNEKLERİ THE EXAMPLES OF USING “I SAID - SHE SAID” IN MINSTREL LITERATURE

Seher ATMACA*

Özet:

Gelenek geçmiş ile gelecek arasına kurulan köprüdür. Âşık edebiyatı da bu köprülerden birisidir. Âşık edebiyatında ağıt, bayatı, destan, deyişme, divani, koşma, taşlama, tecnis bir de “Dedim-dedi” türü vardır. Bu tür, halk şiirinde saygın olarak kullanılan bir biçim olup koşma ve semailerdeki âşık ve sevgilinin (dedim-dedi ifadesine bağlı) karşılıklı söyleşmelerdir. Bu tür söyleşme/atışmada daha ziyade sevgilinin söyleyeceği sözleri de sevgilinin dilinden aşığı söyler. Bu çalışmamızda âşıkların hayatlarından kısa özetlerle birlikte “Dedim-dedi” türü şiir örneklerini verirken âşıkların birbirlerinden etkilendiklerini tespit ettik. Sözlü kültürün yaygın olduğu dönemlerde bu etkilenmelerin olmaması mümkün değildir. Âşık edebiyatında araştırmalarımızın dışında kalan yüzlerce “Dedim-dedi” örneklerini bulabiliriz. Bu örneklerini geçmişten bugüne yaşatan Âşık Ömer, Erzurumlu Emrah, Kaygusuz Abdal, Kul Nesimi, Gevheri, Âşık Elesger, Âşık Huzurî, Seyrani, Âşık Ruhsâtî, Âşık Zülâlî, Âşık Şemşir, Âşık Yaşar Reyhanî, Âşık Cemal Divani’ vs. âşıkların söylemiş oldukları “Dedim-dedi” türündeki şiirlerinin bölümlerini almaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Gelenek, âşık edebiyatı, dedim-dedi, Âşık Ömer, Âşık Elgesger, Âşık Cemal Divani vs.

Abstract:

Tradition is a bridge between the past and the future. Minstrel literature is also one of those bridges. There is a genre of “I said - She said” in minstrel literature besides dirge, bayati, epic, dialogue, collection, qoshma, satire, tecnis etc. This is a prestigious genre in folk poetry consisting of the dialogues of the lover and beloved (statements of “I said - She said”) in the qoshmas and sama’is. Generally, it is expressed by the lover regarding the contention between the lover and beloved. In this study, we cited the examples of “I Said-She Said” poetry types with short summaries of the poets, and ascertained that poets are affected from each other. It is unlikely to prevent from this influence in the periods when the oral culture is common. We can also see hundreds of examples for “I said - She said” genre in minstrel literature besides our study. We cited from the poems of Asik Omer, Erzurumlu Emrah, Kaygusuz Abdal, Kul Nesimi, Gevheri, Asik Elesger, Asik Huzuri, Seyrani, Asik Ruhsati, Asik Zulali, Asik Semsir, Asik Yasar Reyhani, and the collection of Asik Cemal, who are the poets keeping the “I said-She said” tradition from the past to present.

Keywords: Tradition, minstrel literature, I said - She said, Asik Omer, Asik Elgesger, Asik Cemal collection etc.

GİRİŞ:

Gelenek geçmiş ile gelecek arasına kurulan köprüdür. İnsanlar bu köprülerden birbirlerine gidip gelerek kendi kültürlerini muhafaza ederler. Halk âşıkları da geçmişten geleceğe kurulan köprülerin en önemli temsilcilerinden birisi olmuşlardır.

Millet olarak sevinçlerin paylaşılmasında üzüntülerin azaltılmasında, düğünlerde, törenlerde, kıraathanelerde, köy odalarında gezici âşıkların ve şairlerin halkı dinlendirip eğlendirerek vakitlerini dolu dolu geçirmelerine günümüz insanların çoğu şahit olmadı ama onlardan günümüze kalan türkülere ve şiirlere yüreğinden yer açmasını bildiler.

Âşık edebiyatında ağıt, bayatı, destan, deyişme, divani, dua, fahriye, gazel, güzelleme, hicviye, ilahi, kaside, koçaklama, koşma, mani, mersiye, muhammes, murabba, münacat, müstezat, naat, nazire, nefes, rubai, satranç, semaî, şahtiye, tahmis, taşlama, tecnis, örneklerin yanı sıra bir de “Dedim-dedi” türü vardır.

* Yrd. Doç. Dr., Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü

Geçmişten günümüze uzanan âşıklardan bazılarının “Dedim-dedi” türünde yazdıkları ya da atıştıkları bazı şiir örneklerini tespit ederek âşık edebiyatı geleneğinin sürdürülmesine katkı sağlamaya çalışacağız.

“Dedim-dedi” örneklerini geçmişten bugüne yaşatan usta âşıkların başında, Âşık Ömer, Erzurumlu Emrah, Âşık Ruhsatî, Huzuri, Zulâlî ve Âşık Elesger gelir.

Dedim-Dedi türü şiir “Halk şiirinde saygın olarak kullanılan bir biçim olup koşma ve semailerdeki âşık ve sevgilinin (dedim-dedi ifadesine bağlı) karşılıklı söyleşmelerdir. İlk örnekleri Kaşgarlı Mahmud’un Divanü Lügat’it-Türk’de görülmektedir. Hikmet Dizdaroğlu, “Dedim-dedi”lerin canlı koşma şeklinde olduğunu ve gelenek haline geldiğini ayrıca şiire canlılık ve devinim getiren bir yol olduğunu ifade etmektedir. Bu tür âşık şiirinde genellikle seven ile sevilen arasında geçen atışma/deyişmenin âşık tarafından dile getirilmesidir.

Sevenin övgülerine, güzellemelerine karşılık sevilenin seveni küçümsediği, böhürlenerek güzelliği ile övüldüğü durumlarının ifadesidir. Sevilenin böyle böhürlenmesini sevenin sitemle karşılık vermesine neden olur. Dedim-dedi’li şiirlerde iki sevgili dışında soyut ve somut varlıklar da kişiselleştirilerek işlenir.” (Artun, 2011: 80-81). “Âşık yaratıcılığında “Dedim-dedi” bedii formu geniş kitlelere yayılmıştır. Bu formdan halk türküleri de istifade etmiştir.” (Namazov, 2004: 14). “Edebiyatımızda Dedim-dedi’li şiir şeklinin kendine en fazla yer bulabildiği alan Âşık edebiyatı alanı olmuştur. Bu alanda ilk örnekleri Nesimî, Pir Sultan, Tamaşvarlı Gazi Âşık Hasan, Ercişli Emrah, Ruhsatî gibi şairler ortaya koymuşlardır.” (<http://dogankaya.com>).

Âşık edebiyatında araştırmalarımızın dışında kalan yüzlerce “Dedim-dedi” örneklerini bulabiliriz. Bu çalışmamızda âşıkların hayatlarından kısa özetlerle birlikte “Dedim -dedi” örneklerini verirken âşıkların birbirlerinden, etkilendiklerini tespit ettik. Sözlü kültürün yaygın olduğu dönemlerde bu etkilenmelerin olmaması mümkün değildir. Âşıklık geleneğinin kollarını oluşturan bölgelerin başında gelen Kars ve Erzurum yöresi âşıklarının zaman zaman Azerbaycan’da yaşayan âşıkları ya etkilediklerini ya da onlardan etkilendiklerini tespit ettik. Bu tespitlerimize de çalışmamız içerisinde değineceğiz. Âşık edebiyatında gerek kendi kendine (hem rakibin yerine hem de kendi yerine atışan) hem de bir rakiple atışan âşıkların “Dedim-dedi” şiirlerinden örnekler vereceğiz.

“DEDİM-DEDİ” TÜRÜ ŞİİR YAZAN ÂŞIKLARIN KISA ÖZGEÇMİŞLERİ VE ŞİİRLERİNDEN ÖRNEKLER:

Âşık Ömer: “Doğum yeri ve tarihi hakkında çeşitli rivayetler vardır; bunların içinde doğruya en yakın görüneni, onun Konya’nın Hadım ilçesinin Gezleve köyünde 1651 yılında doğmuş olduğu yolundaki rivayettir. Düzenli bir medrese tahsili görmediği anlaşılmakla birlikte devrin kültür muhitleri içinde bulunmak suretiyle kendi kendini yetiştirmiş ve aynı devrin diğer âşıklarına göre daha seçkin bir yer kazanmıştır.” (www.diyantislamansiklopedisi.com).

Kendinden sonra gelen âşıklar “pir” ve en büyük üstat saydıkları gibi adına birçok menkıbeler de nakledilmiştir. Biraz tasavvufi olan aşkî manzumnameleri bestelenerek tekkelerde ilahi gibi söyleşmiştir. Şiirlerinin büyük bir kısmını “divan, gazel ve müstezat” şekillerinde ve aruz vezniyle yazdığı ve şiirlerine bol sayıda yabancı kelime kattığı için, hem şehir aydınları tarafından okunmuş hem de saz şairlerinin gözlerini kamaştırmıştır.” (Kabaklı, 2006: 69).

Dedim dilber yanakların kızarmış

*Dedi çiçek taktım gül yarasıdır
Dedim dane dane olmuş benlerin
Dedi zülfüm değdi tel yarasıdır"*

*Dedim dilber sana yazıldı kanım
Dedi niçin dersin benim sultanım
Dedim kimler sarmış ince miyanın
Dedi kendim sardım kol yarasıdır*

*Dedim bu Ömer'in aklını aldın
Dedi, sevdiğine pişman mı oldun
Dedim dilber niçin sararıp soldun
Dedi hep çektiğim dil yarasıdır. (Artun, 2008:273).*

Erzurumlu Emrah: “19.yüzyılın en baştaki halk şairlerinden olan Emrah’ın 18. Yüzyıl sonlarına doğru Erzurum’da doğduğu iyi bir öğretim gördüğü ve 1854 yılında Niksar’da öldüğü kendisine ait pek az bilgilerimiz arasındadır.” (Kabaklı, 2006:126).

“Geniş bir şöhretin sahibi ve kendi adıyla anılan bir âşık kolunun kurucusu olmasına rağmen Emrah’ın sadece doğum ve ölüm yerlerini biliyoruz. Erzurum’un Ilıca ilçesine bağlı Tambura köyünde doğmuş, Tokat’ın Niksar ilçesinde ölmüştür. Tokatlı Nurî ve Gedâî gibi iki ünlü çırağı sayesinde adıyla anılan bir âşık kolu teşekkül etmiştir. Her iki çırağı da pek çok çırağı yetiştirmiş ve bölgeyi adeta bir Emrah sevgisiyle kaplamıştır. Emrah’ın adaşı Ercişli Emrah’la karıştırılması son yıllarda yapılan çalışmalarda büyük ölçüde giderilmiş ve daha genç olanı da gereksiz töhmetlerden kurtarılmıştır.” (Özarslan, 2001: 359).

*Dedim dilber dîdelerin kan olmuş
Dedi çok ağladım sel yarasıdır*

*Dedim beyaz gerdan çâk-i hâkolmuş
Dedi zülfüm değdi tel yarasıdır*

*Dedim peri yanakların kızarmış
Dedi çiçek sokdum gül yarasıdır.*

*Dedim peri niçin sarardın soldun
Dedi hep çektiğim dil yarasıdır (Elgin, 2014: 68).*

Âşık Ömer’in dörtlük şeklinde söylediği “Dedim-dedi” ile Erzurumlu Emrah’ın beyit şeklinde söylediği “Dedim-dedi”si hem aynı ayak üzerine söylenmiş hem de aynı konu işlenmiş.

Kaygusuz Abdal: “Alevi-Bektaşî edebiyatında “yedi ulu” ozandan biri olan Kaygusuz Abdal aruz ve hece ölçüsüyle şiirler yazmış, halk şiiri geleneği içinde halkın geleneği içinde, halkın diliyle yazdığı nefesler de görülür.” (Özmen, 1998: 215).

*Dedim dilber kulunam
Yürü hey torlak der
Sen dahi yolunmamışsın
Sözlerin taslak der*

Dedim ey dilber lebinden

Bir buse versen n'ola

Alnına sapan kayası

Ensene tokmak der. (Özmen, 1998: 226). Aslında bu şiir “Dedim-dedi”den ziyade “Dersem-o da böyle der” şeklinde anlaşılması gereken bir şiir ama biz yine de onu dedim-dedi örnekleri arasına yakıştırdık.

Kul Nesimi: “Edebiyatımızda iki Nesimi vardır. Birincisi Hurufi inançlı Bağdatlı, Halep’te İmamededdin Nesimi’dir. Bu Nesimi 17. Yüzyılda yaşamıştır. Saz elde, keçe külâh başta, köy köy dolaşmış bir derviştir. Asıl adı Ali’dir. Soyu 14. Yüzyılın ünlü şairlerinden ve Yunus Emre izleyicilerinden Bacım Sultan’a bağlı Sait Emre’ye dayanır.” (Özmen, 1998: 31).

Uykudan uyanmış şahin bakışlım

Dedim sarhoş musun söyledi yok yok

Ak elleri elvan elvan kınalı

Dedim bayram mıdır söyledi yok yok

Dedim aydınlık var dedi aynımda

Dedim günahım çok dedi gönlümde

Dedim mehtap nedir dedi koynumda

Dedim bir göreyim söyledi yok yok

Dedim vatanın mı dedi ilimdir

Dedim bülbül müdür dedi gülümdür

Dedim Nesimi şah dedi kulumdur

Dedim satar mısın söyledi yok yok. (Özmen, 1998: 26).

Ercişli Emrah: “Van’ın Erciş ilçesinde doğmuştur. Van yöresinde ve Çukurova’da dolaşmıştır. XVII. yüzyılın ilk yarısında yaşamıştır. (Makal,1978:87).

1927 yılına kadar hakkındaki bütün bilgiler Erzurumlu Emrah’a mal edilmiş, ancak bu tarihte Ziyaeddin Fahri’nin (Fındıkoğlu) bir tesbiti ikinci bir Emrah’ın varlığını gündeme getirmiştir. Uzun yıllar tartışma konusu olan bu iki Emrah’ın birbirinden kesin çizgilerle ayrılması Ali Saraçoğlu, Hikmet Dizdaroğlu, Saim Sakaoğlu, Muhan Bâli, Fahrettin Kırzioğlu ve Cahit Öztelli gibi araştırmacıların çeşitli yayınlarıyla mümkün olabilmektedir.

Emrah ile Selvihan Hikâyesi Türk halk hikâyeleri içinde en sevilenlerin başında yer alır. Pek çok şiirle süslenen ve sağlam bir yapısı olan bu yaygın halk hikâyesi üzerinde Muhan Bâli tarafından bir çalışma yapılmış, Ercişli Emrah’ın hayatı ve şiirleri üzerinde de Saim Sakaoğlu etraflı bir inceleme yayımlamıştır. (www.islamansiklopedisi.). “Âşık edebiyatında birbirine karıştırılan iki Emrah vardır. Bunlardan biri Ercişli Emrah; diğeri Erzurumlu Emrah’tır. Birçok antolojide bu âşıkların şiirleri, birinin şiiri diğerininmiş gibi gösterilmiştir. Özellikle Ercişli Emrah’ın şiirleri Erzurumlu Emrah’ın olarak gösterilmiştir.” (Artun, 2008: 285).

Seherde uğradım ben bir güzele

Dedim sarhoş musun dedi ki yoh yoh

Ağ elleri boğum boğum kınalı

Dedim bayram mıdır dedi ki yoh yoh

*Dedim inci nedir dedi dışımdır
Dedim kalem nedir dedi kaşımdır
Dedim on beş nedir dedi yaşımdır
Dedim daha var mı söyledi yoh yoh*

*Dedim sırma nedir dedi telimdir
Dedim ince nedir dedi belimdir
Dedim Emrah nedir derdi kulumdur*

Dedim satar mısın söyledi yoh yoh (Artun, 2008: 287). Ercişli Emrah'ın bu "Dedim-dedi"si de Kul Nesimi'nin Dedim-dedi'si ile akraba bir şiiirdir. Ercişli Emrah'ın semai tarzında "Dedim-dedi"si.

*Dedim ay kız ne güzelsin
Dedi dersin hecelenmiş
Dedim sensin tan yıldızı
Dedi hayli yücelenmiş*

*Dedim dilber yüzün mâhu
Selvi'sin güzeller şâhu
Dedim unutma Emrah'ı
Dedi neylim kocalanmış* (Makal,1978:88).

Âşık İslâmî: "Hayatı hakkında pek malumatımız yoktur. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yaşamış ve İslami mahlası kullanarak şiirler yazmıştır. Âşık İslâmî, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde çekilmez hal alan ve halkı perişan eden pahalılık ile on bir yıldır çözümlenmeyip yılan hikâyesine dönen iskân işlerini Erzurumlu Emrah'ın "Dedim dedi" sözleriyle şöyle dile getirir:

*Dedim pahalılık dedi modadır
Dedim artış varmış dedi havadır
Dedim nefes almak, "O bedavadır"
Dedim ucuz bir şey dedi ki yok yok.*

*Dedim Larnaka'nın denizi vardı
Dedim Türk kesimi oldukça dardı
Dedim ya Limasol o nasıl yerdi
Dedim "Komisyonca" tam bir mezbele
En değerli semti etmez On TL.*

*Dedim nasıl olur yasalar varmış
Dedi yasa değil tasalar varmış
Dedim utanana bu büyük armış
Güldü dedi artık utanan yok yok." (İslamoğlu,1985: 163).*

Gevheri: "Asıl adı Mustafa'dır. 17. Yüzyıl ortalarında doğduğu, 1720'lere doğru öldüğü tahmin edilmektedir. Şaz Şairleri geleneği onu Kırım'lı saymaktadır. Gevheri de Âşık

Ömer ve Karacaoğlan gibi halk edebiyatının şöhretli bir şairidir. Saz şairleri onu en büyük üç dört ustadan biri diye saymışlardır.” (Kabaklı, 2006: 72).

*Bâd-ı sabâ bundan doğru cânâna
Arzihal ile vardın ne didi
Ne incinmiş acep bu nâlâna
Dokunup lebinden sordun ne didi*

*Ben niyaz eyledim intînap itti
Ne lütf ile güldü ne hitap itti
Ben gittim sen kaldın ne cevap itti
Güftârın işidüp gördün ne didi*

*Câmeni pâk idüp geribâbından
Niyazlar iderdin geçüp yanından
Çin seherde hüsn-i gülistânından
Yâsemenler güller derdin ne didi (Elçin,1987: 33).*

Âşık Elesger: “Âşık Elesger almemmed oğlu 1821 yılında Göyçe’de doğmuştur. Göyçe’nin üstad âşıklarından Âşık Alı’nın yanında beş yıl çıraklık yaparak saz ve söz sanatının bütün inceliklerini öğrenir. Klasik şark ve Azerbaycan şairlerinden Firdevsi, Nizami, Sadi, Hafız, Nesimi, Fuzuli, Nebati’nin anı sıra kadim halk destanları; Keremin, Âşık Garip’in Gurbani’nin, Abbas Tufarğanlı’nın, Sara Aşığın, Karacaoğlan’ın sevgi türkülerini mükemmel öğrenir. 1926 yılında vefat eder. (Namazov, 2004: 126-130).

Âşık Elesger Azerbaycan âşık edebiyatının en önemli temsilcilerinden birisidir. Âşık edebiyatında destanlar önemli bir yer tutar. Azerbaycan âşık edebiyatının üstat âşıklarından Aşık Elesger’in “Âşık Elesger ile Sehnabanı Destanı”dan “Dedim-dedi” örneği:

“Bənım əzizlərim o gün geçti sabah hamanızın üzünə xəyirriknən açılıns sabah açılarda Zöhne sənəyi (Su kabı bakraç, gücüm) götürüp bulağa gəldi. Gecden-gec Sehnabanı da bulağa geldi. Öpüşülər görüşülər, Səhnabanı soruşdu:

-Sən Allah, (Allahını seversen) de görüm, Ələsgər necədi?

-Necə olacaq, Allah onu öyle oda galayıp (ateşte bırakıp) ki dilnen deyilesi değıl. Sazı götürüb deyende de başından duman qalxır.

-Neylim, əlimnən nə gəlir! Allah əminim oğlanlarını qırsın, yurdu düzdənsin!

Bulağa gelip giden çoktu. Artık (fazla) danışabilmediler. Zehre seneyini getirip önlerine koydu. Ələsgər’in yanına geldi. Ələsgər Zöhre’nin hareketinden bildi ki Sehnabanı’nın yanından gelir. Sazı başının üstüne götürdü, zilini zil, bemini bem, sinesinde müstahkem eyledi. “Dilgemi” havasınan görek Zöhre’den ne soruşdu:

Söyle qasid, müxteseri vesselam

Erzimi canana dedin, ne dedi?

Bülbül tek asmana yetişip nalam,

Sehni gülistana dedin, ne dedi?

Ələsgər’in bu yanıklı havaynan bele okumağı Zöhre’nin de kalbini çuşa getirdi. Hörüklerinnen birini ayırıp sinesine bastı, Ələsgər’e bele cevap verdi:

Gedip erzi-halın yara söyledim,

İncinmesin mennen canana dedi

Zülm eliyen meni yada veriller

Viran qalsın bele zamana dedi.

*Aldı Ələsgər: Yadıma salanda boy büsatını,
Xeste könlüm minir eşqin atını,
Gah axtarır yerin yeddi qatını,
Gah çıxır asmana, dedin ne dedi*

*Aldı Zöhre : Nakes müxannetin boynu vurulsun
Vay düşsün öyüne, şiven qurulsun
Meherremın oğlanarı qırılsın
Qalmasıñ yurdunda nişana dedi.*

*Aldı Ələsgər: Aşiq oldum bir nainsaf millete
Qolu bağı meni verdi cellete
İncile, Zebura, Söhve, Tövrata
And verem Qurana, dedin ne dedi?*

*Aldı Zöhre : Zöhreyem, sinemde derdü-ü qem çoxdu
Üstüme tökülen peykandı, oxdu
Dünyada edalet, haqq-divan yoxdu
Yetire derdimi dermana dedi*

*Aldı Ələsgər: Kec dolandırmasın xah heyalını
Can qoyan istemez dünya malını
Yazıq Ələsgərin ezri-halını
Servi-xuramana dedin, ne dedi?" (Ələsgər, 2004: 275-276).*

Âşıklar kendilerinden önceki üstat âşıklardan etkilendiklerini söylemiştik. Âşıklar aynı duyguyu farklı mekanlarda birbirlerinden etkilenmeden de elbette yaşayabilirler ama bizim kanaatimiz Gevheri'nin "Dedim-dedi"si ile Âşık Elesger'in atışmasındaki benzerlik biraz da Âşık Elesger'in Âşık Şenlik zamanında yaşaması ve Şenlik ile karşılaşması ve aynı dil ve lehçeyi konuşmalarından ve bundan dolayı da birbirinin devamı olan bu âşık geleneğinin birbirlerinden etkilenmemeleri mümkün değildir.

Âşık Huzurî: "Asıl adı Ali Coşkun olan Âşık Huzûri Artvin ilinin Yusufeli ilçesinin Zor/Esenyaka köyünde 20 Nisan 1886'da doğmuştur. Tasavvufi şiirleriyle kendi bölgesinde ün yapmış olan Mustafa Keşfi efendinin oğludur. Huzuri mahlasını ona babası verir. Yirmi beş yaşlarında sazı ile gittiği Acara, Ahıska, Ahılkelek, Ardahan ve Kars'ta sazı ve şiirleriyle kahvelerde halka çalar söyler. Şavşat'ta nüfus, Yusufeli'nde tapu memurluğu, Erzurum'un Şenkaya ilçesinde imamlık yapar. 1951 yılında akciğer kanserinden vefat eder." (Gökalp, 2001: 42-55).

*Dedim dilber bana taze gül gerek
Dedi yanağında ter kalmamıştır.
Dedim yaz defterine beni ey melek
Dedi defterimde per (yer) kalmamıştır.*

Dedim dilber kara kaşın yay gibi

*Dedi bakma yaşın akar çay gibi
Dedim dilber yüzün bedir, ay gibi
Dedi gözlerimde fer kalmamıştır.*

*Dedim Huzûri'ye eyle bir nazar
Dedi bir bakışım yüz bin can ezer
Dedim ki rakîpler bıyiksız gezer
Dedi sözün tutan er kalmamıştır. (Gökalp, 2001: 94).*

Seyrânî: “Seyrânî'nin asıl adı Mehmed'tir. Develi'nin Oruza mahallesinde doğmuştur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmese de bir yaş şiirinde geçen “altmış beşte kemiklerim ezdirdim” mısraına dayanarak onun 1800'de doğmuş olduğu genel kabul gören husustur. (İslamoğlu, 2007:14). “Babası, Oruza Camii imamı Cafer Efendi, annesi Emine Hatun'dur. Genç yaşta üne kavuşarak kabına sığmaz olmuştur. O devirde halk şairlerinin saray tarafından gördüğü ilgiden dolayı İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da başı tehlikeye girip de sığınacak bir yeri kalmayınca Halep'e kaçmıştır. Bağdat ve Mısır'ı da dolaşın Seyrânî daha sonra Adana yolu ile Develi'ye döner.” (Yüksel, 1987: 7).

*Geldi bu dükkâna baktı bir güzel
Dedi bu dükkânda ay ne yaparlar
Cezbeyle beni mümtâz bir göz el
Acâip nâz ile ay ne yaparlar*

*Celâllendi dilber dedi bu ay ne
Recep midir Şâban mıdır bu ay ne
Dedim hakîkâtsiz ayne bu ayne
Cemâline nisbet ayne yaparlar*

*Dedim hayran oldu dîdem ayneye
Dedi ben var iken gökte ay neye
Aldı cemâline baktı ayneye
Aynesiz yüzlere ayne yaparlar*

*Seyrânî der kumaş nedir bahâ ne
Dedi nedir bilmem kumaş bahâne
Dedi zât ayneye bulmam bahâne*

Ben dururken gökte ay ne yaparlar. (İslamoğlu, 2007: 247). Seyrani'nin bu “Dedim-dedi”si aynı zamanda tecnis olduğundan diğer “Dedim-dedi”ler arasında farklı bir yerde duruyor.

Âşık Ruhsâtî: “1832 yılında Sivas'ın Kangal ilçesinin Deliklitaş köyünde doğdu. Asıl adı Mustafa'dır. Taşlama ve güzellemeleriyle tanındı. Değirmencilik, sıvacılık, duvarcılık gibi işlerde çalıştı. Âşık Minhâcî'nin babası, Meslekî'nin ustasıdır. 1911 yılında köyünde öldü.” (Özdemir, 2006: 484).

*Dedim yanağında bir gül dalı var
Dedi ahmak mısın işte aliver
Dedim dudağında bir şeftali var*

Dedi kaynamadı kan sana vah vah

*Dedim bir ikrarlık dudu dilinden
Dedi boşa alıkalma yolundan
Dedim mecnun oldum senin elinden
Dedi tesella ver sen sana vah vah*

*Dedim geçenlerde kaş etmedin mi
Dedim sırlarımı faş etmedin mi
Dedim Ruhsati'yem işitmedin mi
Dedi kurban olsun can cana vah vah (Kaya, 1991:261).*

Âşık Zülâfi: “1873 yılında Kars’ın Posof ilçesine bağlı Suskap Köyünde doğdu. 12 yaşlarında başında geçen bir hadiseyle “Bâde içmiş-Halk Âşığı” olmuş, şiir söylemeye başlamıştır. Bursa’da Hamidiye Ziraat Mektebinde okur. Kars, Ardahan, Posof, Şavşat, Ahıska, Batum, Şeki, Manisa, Afyon ve Eskişehir’de yaşamış, 1956 yılında ölen âşığın mezarı Eskişehir Çifteler ilçesindedir.” (Zeyrek,1988: 24).

*Dedim ay kız bir ok vurdun bu cana
Dedi âşık benden aman diliyor
Dedim layık mısın vezire han’a
Dedi vezir değil sultan diliyor.*

*Dedim Zulâli’yi koyma zarıncı
Dedi benim Anadol’da birinci
Dedin sende vardır nar-ı turuncu
Dedi bahçeye gel babân diliyor. (Zeyrek,1988:159).*

Âşık Şemşir: 1893 yılında (Azerbaycan) Kelbecer bölgesinin Demirçidam köyünde doğmuş, 1980 yılında vefat etmiştir. Halk şiirinin geraylı, koşma ve mani gibi şekillerinde söylemiştir. Âşıklık sanatını babası Gurban ve Âşık Elesger’den öğrenmiştir. (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr>). Âşık Şemşir’in şiirleri o kadar mükemmeldir ki yazma eserlere yakındır. Onun şiirlerini büyük edebiyat klasikleri numuneleri ile yan yana konacak seviyededir. Bundan dolayı da Samed Vurgun gibi dünya şöhretli bir halk şairi de Dede Şemşir’in şiirlerini beğenmiş, yüksek kıymetlendirerek Kelbecer’e-İstisuya (Sıcaksuya) giderek onunla yakından görüşmek istemiş. (Çiçek, 2914:7).

*Güzel seni görünce, güç-takatim
Ben dedim: - kalmadı, sen dedin: - kaldı.
Yine yan bakışın zavallı canım
Sen dedin: - almadı, ben dedim: - aldı.*

*Ben dedim: - içinde var bir tehlike,
Sen dedin: - temenni edersin belki
Nedir yanağında görünen leke?
Ben dedim: - busedi, sen dedin: - haldı (ben).*

Ben dedim: - bilene diyek bu hali,

Sen dedin: - çağırma eli, manalı

Bu Âşık Şemşir'in saç-ı-sakalı

Ben dedim: - siyahtır, sen dedin: - çaldı (kırılmış, beyazlaşmış).

(Kurbanov ve İmamverdiyev, 2014: 92).

Âşık Talibî: “Asıl adı Hacı Bektaş’tır. 1904 yılında Sivas’ın Şarkışla ilçesine bağlı Altunyayla köyünde doğdu. Gençlik yıllarında dayısının kızı Keklik Emine’ye vurulur bu vesile ile şiir yazmaya başlamıştır. Âşıklıkta kimseden bir ders almadan kendini yetiştiren Talibi şiirlerini topladığı kitapçıklarını satarak geçimini sağlamaya çalıştı. Ankara Destanı, Zelele Seylap Destanı, Felek Yarası, Samsun Destanı, Kore Harbi Şehitleri Destanı, Kıbrıs Destanı, İnkılap Seferi, Kıbrıs Destanı kitapları arasındadır. “ (Özmen, 1998: 111).

Dedim tatlı nedir dedi dilimdir

Dedim ince nedir dedi belimdir

Dedim gonca nedir dedi gülümdür

Dedim dersin var dedi olur mu?

Dedim kaşın kara dedi sürmeden

Dedim dudakların dedi hurmadan

Dedim o saçların dedi sormadan

Dedim örsem ne var dedi olur mu?

Dedim Talip Coşkun dedi bellisin

Dedim söz bilmiyon dedi dillisin

Dedim kulaç nedir dedi kollusun

Dedim sarsam ne var dedi olur mu? (Kaya, 2005:180).

Murat Yıldız (Âşık Karahanlı): 1922 tarihinde Kars’ın Arpaçay ilçesinin Karahan köyünde doğdu. Babası Gürcistan’ın Borçalı muhitinden 17 yaşındayken dedesi ile birlikte buraya yerleşmişler. Âşıklığı aileden gelmiş, Gülistan Çobanoğlu’na çıraklık etmiştir. (Halıcı, 1992: 513).

Dedim ay gız göster görüm yüzünü

Dedi oğlan şuh didarım var benim

Dedim ay gız gönül ister özünü

Dedi oğlan goşa narım var benim

Dedim güzel sende nedir bu eda

Dedi yar elinnen işmişem bade

Dedim sen gün be gün yanarsan oda

Dedi helbet ahuzarım var benim

Dedim güzel derdin söyle sen bize

Dedi ataş alıp dönmüşem köze

Dedim teselli ver Murat Yıldız’a

Dedi bilsen vefadarım var benim. (Yıldız, 2003: 124).

Âşık Yaşar Reyhanî: “1932 yılında Erzurum'un Hasankale ilçesinin Alvar köyünde doğdu. Asıl adı “Yaşar Yılmaz”dır. İran'dan göçen babası önce Kars'a, daha sonra Erzurum'a yerleşti. Küçük yaşlarda köyüne gelen âşıklardan etkilendi. Hem âşıklardan dinleyerek hem de eline geçen kitapları okuyarak birçok halk hikâyesini öğrendi. Konya Âşıklar Bayramına aralıksız katılan 7 âşıktan biridir. Eski âşıkların dışında, yetiştiği Huzuri Baba, Nihani, Cevlani, Efkarî, Murat Çobanoğlu'nun babası Gülistan Çobanoğlu gibi âşıklardan gelenek ve usul öğrendi. 10 Aralık 2006 tarihinde Bursa'da vefat etti.” (<http://www.biyografi.net>).

*Dedim bülbül ne ötersin
Ötme benim vadim dedi
Dedim çölde ne yatarsın
Eşim var aradım dedi*

*Dedim sevda ile savaş
Dedi evme yavaş yavaş
Dedim gurbet elde yoldaş
Gezdim adım adım dedi*

*Dedim reyhan düştü zare
Dedi ne bekler avare
Dedim gel didelim yare
Kırılmış kanadım dedi. (Düzgün, 1997: 50).*

Âşık Sefil Kadimî: “Asıl adı Yusuf Kenan Gözcü olan Kadimî 20 Ağustos 1953 tarihinde Malatya'nın Hekimhan ilçesine bağlı Hacılar Köyünde dünyaya gelmiştir. Âşık Hüroğlu ile dostluk kurmuş, bu sayede de Sefil Selimî ile tanışmış onun çırağı olmuştur. Bu vesile ile Âşık Kadimî usta çırak ilişkisiyle yetişmiş bir âşıktır.” (Demir, 2015: 11).

*Dedim ey yar şu belini
Dedi sarmak için tez gel
Dedim canan mah cemalin
Dedi görmek için tez gel*

*Dedim güzel halin nedir
Dedi mana veremezsin
Al yanakta gülün nedir
Dedi toysun deremezsin*

*Örsün Kadimî tellerin
Dedi ince öremezsin
Dedim can ser kurban olsun
Dedi şirin veremezsin. (Demir, 2015:223).*

Âşık Cemal Divanî: “1960 yılında Oltu'nun Duralar köyünde doğdu. Asıl adı Cemal Alper'dir. Âşıklık geleneğinin yoğun olduğu bir yörede büyüdü. 1974 yılında Mevlüt İhsanî'nin yanında yetişti mahlası da ustası tarafından verildi. Ruhani, Reyhanî, Hüseyin Sümmanoğlu, Nusret Toruni gibi âşıklarla dostluk kurdu. Âşıklar şölenlerinde atışma, lebdeğmez atışma, doğaçlamada çeşitli ödüller aldı. 1975 yılından beri Bursa'da

yaşamaktadır.” (Kişisel görüşme: 08.07.2015) Divani diğer âşıklardan farlı olarak Dedim-demedi derken kıvrak bir zekâ ile maşuka dediriyor.

*Dedim güzel şu dumanlı dağ benim
Demedi üstünde kar ben olsaydım
Dedim dolaştığım bahçe bağ benim
Demedi dalında bar ben olaydım*

*Dedim sana tesir etmez mi sözüm
Demedi bu hale alışık özüüm
Dedim bilir misin neden yaş gözüm
Demedi bildiğin sır ben olaydım*

*Dedim Cemal Divani’de ta ezel
Demedi her gövde dökecek gazel
Dedim yalnız mısın emsalsiz güzel
Demedi seversen yar ben olaydım (<http://www.tayyibatmaca.net>)*

Âşık Cemal Divani’nin gönlünden geçenleri rakibe dedirmeye çalıştığı bu “Dedim-demedi” türü şiiri de diğer örnekleri bakımından “Dedim-dedi” örnekleri arasında sayacağımız farklı bir türdür.

Yüksel Kılıç (Ozan Bindebir): 12.05.1960 yılında Tokat İli, Artova İlçesi’ne; şu anda ise Yeşilyurt İlçesine bağlı olan Karaoluk Köyünde doğdu. On yedi yaşında bağlamayla tanıştı. 1988 yılında Ankara’da Orman Genel Müdürlüğü’nde işçi olarak işe başladı ve Şubat 2014’de emekli oldu. Ocak 2013’te "Kendimi Okudum, Kendimi Yazdım-Ozan Bindebir'in Hayatı, Sanatı ve Şiirleri" adı altında bir şiir kitabı çıktı. (<http://www.antoloji.com>).

*Dedim: Beyaz tenin var mı benzeri?
Dedi: "Kar, desem de yalan değildir"
Dedim: Dudakların bir yangın yeri...
Dedi: "Kor, desem de yalan değildir"*

*Dedim: Senelerce seni aradım,
Dedi: "Başkasından aldım muradım"
Dedim: Aklında yok demek ki adım,
Dedi: "Var, desem de yalan değildir"*

*Dedim: Kaçırayım, ver şu elini,
Dedi: "Çoktan oldum elin gelini"
Dedim: Unuttun mu sen Yüksel’ini?
Dedi: "Zor, desem de yalan değildir" (<http://www.antoloji.com>).*

SONUÇ:

Âşık edebiyatında her âşık/halk şairi “Dedim-dedi” türü şiir/atışma/deyişme türünden örnekler vermişlerdir. Her ne kadar da “Dedim-dedi”ler karşılıklı atışma/deyişme şeklinde algılansa da; âşık/şair söylemek istediklerini hem kendi adına hem de rakip/sevgili adına üslubu çerçevesinde söylemiştir. Divan Şairlerinden etkilenerek halk şiiri tarzında yazılan

geçmişten günümüze uzanan “Dedim-dedi” türü şiirlerinden örnekler vermeye çalıştık. Elbette vermiş olduğumuz örneklerde belirttiğimiz örneklerden daha fazla kaynaklara ulaşılarak “Dedim-dedi” şiir türünün farklı örneklerine ulaşılabilir.

Gönümüz yaşayan âşıklarından da bu geleneği yaşatan âşıklar olmasına rağmen gelenekten kopukluk, usta çırak ilişkisinin kalmadığı günümüz âşıklık geleneğini sürdüren âşıkların sayısı azalmıştır. Âşıklık geleneğinin gönümüz şartlarında hem notayı bilen hem de âşıklık geleneğinin tarihi derinliklerinden haberdar olup bu geleneğin izinde yeniden canlandırılması gerekmektedir.

Divan şairlerinden etkilenecek âşık/halk şairlerinin sürdürdüğü “Dedim-dedi” türü şiirler gelenekle gelecek arasında bir köprüdür. İlgi gösterilmediği zaman milleti birbirine kaynaştıran bu köprüler yavaş yavaş yıkılmaya başlayacaktır.

KAYNAKÇA

- ARTUN, Erman, Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı, Kitapevi, İstanbul 2008.
- ARTUN, Erman, Türk Halk Edebiyatına Giriş, Karahan Kitapevi, Adana 2011.
- ÇİÇEK, Cəmilə, Səməd Vurğun Aşiq Şəmşir Dastanı, Yazıçı, Bakı 2014.
- DEMİR, Murat, Âşık Sefil Kadimî, Hayatı, Sanatı, Şiirleri, Vilayet Kitapevi, Sivas 2015.
- DÜZGÜN, Dilaver, Âşık Yaşar Reyhanî -Hayatı, Sanatı ve Şiirlerinden Seçmeler-, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 852, Erzurum 1997.
- DOĞAN, Kaya, Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatı, Doktora Tezi
- ELÇİN, Şükrü, Gevheri, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 821, Ankara 1987.
- ƏLƏSQƏR, İslam, Aşiq Ələsqər (Şəirler, dastan, rəvayətlər, xatirələr) Çəşioğlu Nəşriyyatı, Bakü 2004.
- ELGİN, Necati Mustafa, Divan-ı Emrah, Nıksar Belediyesi Yayınları, Ankara 2014.
- HALICI, Fevzi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını Sayı: 58 Ankara 1992.
- GÖKALP, Mehmet, Şair Keşfi ve Âşık Huzûri, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- İSLAMOĞLU, Mahmut, Kıbrıslı İki Ozanda Taşlama Örnekleri, II. Uluslararası Türk Halk Edebiyatı Seminer Bildirileri, Yunus Emre Kültür Sanat ve Turizm Vakfı Yayınları, 7-9 Mayıs Eskişehir 1985.
- İSLAMOĞLU, Mustafa, Seyrânî -Hayatı, Kişiliği, Sanatı, Şiirleri-, Düşün Yayıncılık, İstanbul 2007.
- KABAKLI, Ahmet, Âşık Edebiyatı, 1. Baskı, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul 2006.
- KAYA, Doğan, Âşık Talibî Coşkun, Sivas Belediyesi Kültür Yayınları, Sivas 2005.
- KURBANOV ve İMAMVERDİYEV, Âşık Şəmşir, Yıldız Kâğıtçılık Matbaacılık Yayıncılık San. Ltd. Şti. Ankara 2014.
- MAKAL, Kutsi, Türk Halk Şiiri Antolojisi, Toker Yayınları, İstanbul 1978.
- NAMAZOV, Qara, Aşıqlar 1. Kitab, Səda Nəşriyyatı, Bakü 2004.
- ÖZARSLAN, Metin, Erzurum Âşıklık Geleneği, 1. Baskı, Akçağ Yayınları, Ankara 2001.
- ÖZDEMİR, Ahmet, Halk Şiirinde Seçmeler, Bordo Siyah Klasik Yayınları, İstanbul 2006.
- ÖZMEN, İsmail, Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi, 1.Cilt. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- ÖZMEN, İsmail, Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi, 3.Cilt. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- ÖZMEN, İsmail, Alevi Bektaşî Şiirleri Antolojisi, 5.Cilt. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1998.
- YÜKSEL, Hüseyin Avni, Âşık Seyrânî, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları 751, Ankara 1987.
- ZEYREK, Yunus, Posoflu Âşık Zülâli, M.E. B. Öğretmen Yazarlar Dizisi Yayınları, İstanbul 1988.
- YILDIZ, Günay, Ay Hayif, (Karahanlı Âşık Murat Yıldız, Hayatı-Sanatı-Eserleri), Özgün Matbaacılık, Ankara 2003.
- http://dogankaya.com/fotograf/Molla_Nefesin_siirlerinde_Diydim_Diydi.pdf (Erişim:25.02.2016)
- <http://www.antoloji.com/dedim-dedi-29-siiri/> (Erişim: 18.06.2015).

AKADEMİK BAKIŞ DERGİSİ

Sayı: 58 Kasım - Aralık 2016

Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi

ISSN:1694-528X İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi, Türk Dünyası
Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü, Celalabat – KIRGIZİSTAN

<http://www.akademikbakis.org>

<http://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=3573> (Erişim: 28.06.2015).

<http://www.antoloji.com/ozan-bindebir/hayati/> (Erişim: 28.06.2015).

<http://www.tayyibatmaca.net/belge/hecetaslari7sayion5eylul2015.pdf> (Erişim: 28.06.2015).

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10966,asiqsemsirpdf.pdf?0> (Erişim: 28.06.2015).

<http://www.islamansiklopedisi.info/dia/ayrmetin.php?idno=110274> (Erişim: 30.09.2016)

<http://www.diyantislamansiklopedisi.com/asik-omer/>(Erişim: 30.09.2016)